

VIDA ISTVÁN KORNÉL

Abraham Lincoln és az emancipáció kérdése

Vitathatatlan, hogy Abraham Lincoln a leghíresebb és legközkedveltebb amerikai elnökök egyike, akit a történészek zöme is a legnagyobb tengerentúli politikusok közé sorol. Arcképevel találkozhatunk a Rushmore-hegy gigantikus szoboróriásai között, az egycentes érméken, és a Potomac-folyó partjára épült Lincoln Memorial, a washingtoni emlékmű-csoport egyik legimpozánsabb tagja is az ő emlékét őrzi. Személye kapcsán rengeteg mítosz terjedt el, amelyek az egyszerű nép körében még nagyobb népszerűségnek örvendtek az elnök tragikus, 1865. április 14-i meggyilkolása után. Nevétől – amely összekapcsolódott a rabszolgák egyenjogúsítására irányuló törekvésekkel – elválaszthatatlanná vált a „Nagy Felszabadító” mítosza. Kevésbé ismert azonban, hogy az elnök politikai tevékenységében korántsem a feketék felszabadítása és egyenjogúsítása élvezett elsőbbséget.

Abraham Lincolnt nem lehet igazi abolícionista tekinteni. A korábbi whig politikus, aki 1856-ban csatlakozott a Republikánus Párthoz, soha nem rejtette véka alá, hogy morálisan nemcsak elítéli a rabszolgaságot, hanem a „különös intézményt” olyan erkölcsi gonoszságnak tartja, amelynek kiterjesztése nem megengedhető az Egyesült Államok állami státuszra pályázó territóriumaira. Mindezek miatt utasította el az 1854-es Kansas-Nebraska törvényt,¹ illetve a Legfelsőbb Bíróságnak a Dred Scott ügyben 1857-ben hozott döntését.² Ugyanakkor ahhoz is ragaszkodott, hogy ahol fennáll a rabszolgaság rendszere, ott az Alkotmány oltalmát élvezzi, és emiatt nem lehet eltörölni. Ennek a nézetének többször is hangot adott azokban a beszédeiben, amelyeket Illinois állam több városában mondott 1858-ban, az állam szenátori székéért Stephen A. Douglas szenátorral vívott nyilvános vitája idején. Ebben a vitában, melyet méltán tartanak az amerikai történelem legnagyobb ilyen jellegű párviadalának, Lincoln élesen támadta a demokraták által támogatott népszuverenitás-elméletet és azzal vádolta őket, hogy a rabszolgaság egész nemzetre való kiterjesztésén munkálkodnak. Douglas jó érzékkel használta ki a faji kérdést övező feszültségeket, azt olvasva a republikánusok fejére, hogy „tökéletes egyenlőséget akarnak teremteni a feketék és a fehérek között, ami pedig nem egyéb, mint eretnokség”. Lincolntól sok szavazó fordult el ekkor annak ellenére, hogy világosan kifejtette, csupán abban hisz, hogy a négeknek is részesülniük

¹ A törvény Kansas és Nebraska territóriumokon lehetővé tette a lakosság számára, hogy maga döntse el, gyökeret verhet-e a rabszolgaság ezeken a területeken, vagy sem (Ez a Stephen A. Douglas szenátor által kidolgozott népszuverenitás-elmélet). Ezzel tulajdonképpen semmissé tette az ún. Missouri megállapodást (1820), amely megtiltotta a rabszolgaságot az északi szélesség 36. fokának 30. percétől északra, és harminc esztendeig biztosította a szabad és a rabszolgatartó államok közötti egyensúlyt.

² Dred Scott egy Missouri állambeli tiszt rabszolgája volt, aki a gazdájával előbb Illinoisban, majd Wisconsinban élt, s azzal a kéréssel fordult a bírósághoz, hogy mivel a Missouri megállapodás által szabadnak nyilvánított területen lakott, az nyilvánítsa őt szabadnak. 1857-ben a Legfelsőbb Bíróság viszont azt az ítéletet hozta, hogy Scott rabszolga státuszban marad, nem állampolgár, így nem jogosult szövetségi bírósághoz fordulni, illetve a Kongresszusnak nincs joga korlátozni a rabszolgaság terjeszkedését a csatlakozásra készülő területeken, következésképpen a Missouri megállapodás alkotmányellenes.

kellene a Függetlenségi Nyilatkozatban felsorolt természeti jogokban. A történészek zöme szerint Lincoln volt a vita „győztes-vesztése”, aki – noha alulmaradt – minden szempontból egyenrangú ellenfélnek bizonyult.

1860-ra Lincoln lett a Republikánus Párt legnagyobb befolyással bíró politikusa, aki az elnökválasztáson a Demokrata Párt megosztottságának köszönhetően megszerezte az elektori szavazatok többségét. Ezzel az ún. Mély Dél³ államai veszélyeztetve érezték magukat és hamarosan kiléptek az Unióból, s tették ezt annak ellenére, hogy Lincoln beiktatási beszédében leszögezte, nem áll szándékában beavatkozni a rabszolgaság intézményébe azokon a területeken, ahol az fennáll. Az elnök fő célja az Unió egységének helyreállítása volt, és ennek rendelt alá minden más kérdést, így a rabszolgák egyenjogúsításának problémáját is. Megpróbálta meggyőzni a szakadár államokat arról, hogy a kormány biztosítja a szövetségi törvények végrehajtását (tehát nem kell tartaniuk a vagyonekkel szemben felérő rabszolga-felzabarádástól), s érvényben tartotta az 1850-es szökötrabszolga-törvényt.⁴ Ettől az intézkedéstől továbbá azt is remélte, hogy az ún. határállamok (Missouri, Kentucky és Maryland) nem fordulnak az Unió ellen.

A háború elhúzódása azonban arra készítette az elnököt, hogy átértékelje korábbi prioritásait. A kialakuló anyagháborúban nélkülözhetetlenné vált a rabszolgák tömegei alkotta munkaerőforrás, illetve hadi potenciál. A Dél megfosztása ezen tényezőktől a siker kulcsát jelenthette. Lincoln azon döntését tehát, hogy kibocsátotta az Emancipációs Nyilatkozatot, amely 1863. január 1-jétől az Unió ellen még lázadó területeken eltörölte a rabszolgaságot, elsősorban a hadi szükség diktálta, háborús intézkedésnek kell tekintenünk, amelyben azonban szerepet játszottak morális szempontok is.

Az elnök természetesen tisztában volt azzal, hogy csak az északi fegyverek sikerei szerezhetnek igazán érvényt a Nyilatkozatnak, illetve világosan látta, hogy a kérdést csak a Kongresszus által elfogadott alkotmány-kiegészítés rendezheti kielégítően: „Ezt a kérdést törvényhozók által készített törvénynek kell rendeznie, nem pedig katonai nyilatkozatoknak”⁵ – írta már 1861 szeptemberében. Éppen ezért igyekezett kihasználni befolyását és nyomást gyakorolt a Képviselőháza a XIII. Alkotmány-kiegészítés elfogadását sürgetve. Az 1865 januárjában elfogadott kiegészítés véglegesen megszüntette a rabszolgaságot az Egyesült Államokban.⁶

Lincoln elképzelései észrevehetően radikalizálódtak a polgárháború idején: az emancipáció elutasításától a korlátozott egyenjogúsításon át egészen az általános emancipációig (igaz, egyelőre korlátozott választójoggal). A radikálisok által túlzottan engedékenynek tartott rekonstrukciós elképzelései talán segíthettek volna abban, hogy kevesebb problémával járjon a déli államok „visszavezetése” az Unióba. 1865. április 14-én azonban John Wilkes Booth fegyvere kioltotta Abraham Lincoln életét, s ez is hozzájárult ahhoz, hogy már kortársai körében legendává váljon. Noha az emancipáció kérdésében játszott szerepe pontosításra és finomításra szorul, az mégis bizonyos, hogy az amerikai történelem egyik legjelentősebb személyisége volt.

³ A Mély Dél („Deep South”) államai (Dél-Karolina, Florida, Georgia, Alabama, Mississippi, Louisiana és Texas) 1860 decemberében és 1861 elején váltak ki az Unióból, míg a Felső-Dél („Upper South”) államai (Észak-Karolina, Virginia, Tennessee és Arkansas) 1861 áprilisában.

⁴ Az 1850-es szökevény rabszolgákról szóló törvény felhatalmazta a szövetségi bírakat, hogy tartóztathassák a szökevénynek vélt feketéket és esküdtszéki tárgyalás nélkül Délre vitethessék őket. Emellett pedig jogukban állt bárkit felszólítani, hogy segédkezzék a szökevény rabszolgák kézre kerítésében.

⁵ Abraham Lincoln. *Speeches and Writings 1859–1865*. Ed.: Fehrenbacher, Don E. The Library of America, New York, 1989. 268–270.

⁶ A XIII. Alkotmány-kiegészítés kimondja, hogy az Egyesült Államok területén sem rabszolgaság, sem pedig más kényszerű szolgátság nem fordulhat elő.

Az alábbiakban közölt dokumentumrészletek betekintést engednek Lincoln rabszolga-felszabadítással kapcsolatos véleményének és gondolatainak módosulásába az 1850-es évek közepétől egészen a polgárháború befejezéséig.

Lincoln válasza Douglas szenátornak az Illinois állambeli Peoriában⁷

1854. október 16.

(Forrás: *Speeches and Letters: Abraham Lincoln*. Ed.: Roe, Mervin. E. P. Dutton and Co., New York, 1936. 27–34.)

(...) Ezt a nyilvánvaló közömbösséget,⁸ amely – azt kell gondolnom – valójában nem mást, mint a rabszolgaság kiterjesztéséért titkon érzett buzgalmat takarja, csak gyűlölni tudom. Gyűlölöm magának a rabszolgaságnak az óriási igazságtalansága miatt. Gyűlölöm, mert megfosztja köztársaságunkat attól, hogy az igazság példajaként szolgáljon a világ számára, hihetővé teszi a szabad intézmények ellenfeleinek gúnyolódását, ahogy képmutatónak neveznek bennünket, s gyűlölöm, mert miatta a szabadság igaz barátainak szívében is kétség merülhet fel őszinteségünket illetően. Különösképpen pedig azért gyűlölöm, mert oly sok nagyszerű embert kényszerít közülünk arra, hogy nyílt háborúba keveredjen a polgári szabadság legalapvetőbb elveivel, arra, hogy bírálják a Függetlenségi Nyilatkozatot és ragaszkodjanak ahhoz, hogy a cselekedeteinknek nincsen más vezérelve, mint az önérdék. (...)

Amikor a déli emberek azt mondják, hogy ők nálunk semmivel sem jobban felelősek a rabszolgaság eredetéért, igazat adok nekik. Amikor azt hangoztatják, hogy az intézmény létezik, és nagyon nehéz tőle bármilyen kielégítő módon megszabadulni, megértem és méltányolom őket. Bizonyosan nem fogom őket olyasvalaminek a végre nem hajtásáért okolni, aminek módját jómagam sem ismerem. Ha valamennyi evilági hatalom a kezembe kerülne, akkor sem tudnám, mit lehetne tenni a fennálló intézménnyel. Első gondolatom az volna, hogy szabadítsunk fel minden rabszolgát és küldjük őket szülőföldjükre, Libériába.⁹ Azonban egy pillanatnyi gondolkodás meggyőzne arról, hogy bármennyire magas (szerintem létező) elvárások fűződnének is ehhez hosszú távon, azonnali végrehajtása lehetetlen. Ha egyetlen nap alatt partra tennék őket ott, mindannyian elpusztulnának a következő tíz nap alatt, de nincs annyi felesleges hajónk és pénzünk, hogy sokszor tíz nap alatt vigyük oda őket. Mit tegyünk tehát? Szabadítsuk fel és alárendeltjeinkként tartsuk őket magunk között? Egészen biztos, hogy ez javítana helyzetükön? Azt hiszem, bármi történne is, én nem tartanék rabszolgát, noha ez számomra nem elegendő kiindulópont ahhoz, hogy elítéljek másokat. Aztán mi legyen? Szabadítsuk fel és tegyük őket társadalmilag és politikailag egyenlővé magunkkal? Ellenérzéseim

⁷ Lincoln indult a képviselőházi választásokon Illinois államban és segítette Richard Yates kampányát is. Mindketten élesen támadták a Kansas-Nebraska törvényt és egyik szerzőjét, Stephen A. Douglas szenátort. Lincoln három legfontosabb szónoklata között volt ez a beszéd is, amely Peoriában hangzott el. Lincoln bekerült a törvényhozásba, de a megbízatást visszautasította annak érdekében, hogy indulhasson később az állam szenatori helyeinek egyikéért.

⁸ Lincoln itt arra utal, hogy az ún. „Wilmot-féle kiegészítést” (1846), amely kikötötte volna, hogy a mexikói háborúban szerzett területeken nem engedélyezik a „rabszolgaságot és más nem önkéntes szolgálást”, a Szenátus – igaz, csaknem három évig húzóódó vita után – leszavazta.

⁹ A gondolat már korábban is létezett. 1816-ban alapították az Amerikai Gyarmatosítási Társaságot, amely úgy kívánta megoldani a rabszolgakérdést, hogy visszaszállítja a feketéket Afrikába, noha különösebb sikereket sohasem tudott felmutatni. Ezen erőfeszítések kapcsán került sor Libéria megalapítására 1821–22-ben.

nem engednék ezt, s még ha én el is fogadnám, tudjuk jól, hogy a fehérek nagy többsége nem tenne így. Nem az az egyetlen kérdés, hogy ezek az érzések összeegyeztethetők-e az igazsággal és a józan ítélőképességgel, már ha egyáltalán ennek szerepet kell kapnia. A közhangulatot – akár megalapozott, akár nem – nem lehet minden következmény nélkül figyelmen kívül hagyni. Nem tehetjük tehát őket magunkkal egyenlővé. Számomra úgy tűnik, hogy a fokozatos emancipáció módszere alkalmazható lehet, de a kérdéssel kapcsolatos vonakodásuk miatt nem vállalkozom arra, hogy ítéletet mondjak déli felebarátainkról.

(...) Kiváltképp ellenzem azt az új helyzetet, amellyel a Nebraska törvény közismert alapelve ruházta fel a rabszolgaságot államunkban. Ellenzem, mivel feltételezi, hogy erkölcsileg elfogadható az, amikor egy ember rabszolgájává tesz egy másikat. Ellenzem, mint a szabad emberek veszélyes fecsegését – szomorú bizonyítékát annak, hogy a túlzott jómódban elfeledjük a jogot, hogy a szabadságot mint alapelvet már nem tiszteljük. Ellenzem, mert a Köztársaság Atyái megkerülték és elutasították. A „szükség” elve volt az egyedüli érv, ami miatt valaha is a rabszolgaság javára döntöttek, és addig, csakis addig fogadták el, ameddig az feltétlenül szükséges volt. Itt találták ezt az intézményt, amelyről nem tehetek, s a brit uralkodót hibáztatták, amiért engedélyezte bevezetését.¹⁰ Ennélfogva látható, hogy koruk szelleme nyilvánvalóan és félreérthetetlenül ellenségesen viszonyult a rabszolgaság alapelvehez, és csakis szükségből tűrte azt meg.

Lincoln beszéde a Szenátusba történő jelölésének alkalmából 1858. június 17. Springfield, Illinois állam¹¹

(Forrás: *Speeches and Letters: Abraham Lincoln*. I.m. 69–77.)

Ha először tudnánk, hogy hol vagyunk és merrefelé tartunk, akkor jobban meg tudnánk ítélni, hogy mit tegyünk és milyen módon. Most már bő öt esztendő telt el, amióta olyan politikai irányvonal vette kezdetét, amelynek bevallott célja és magabiztos ígérete az volt, hogy véget vet a rabszolgaságot támogató agitációnak. Ezen politika végrehajtásával az agitáció nemcsak hogy nem csökkent, hanem egyre jobban fokozódott. Véleményem szerint nem is fog megszűnni, amíg válságba nem sodródunk és túl nem lépünk rajta. „A megosztott ház nem állhat fenn.” Úgy hiszem, ez a kormányzat nem maradhat tartósan fenn úgy, hogy félig rabszolgatartó, félig pedig szabad. Nem számítok arra, hogy az Unió felbomlik – nem számolok azzal, hogy a ház összeomlik –, de arra számítok, hogy megszűnik megosztottnak lenni. Vagy teljesen ilyenné válik, vagy teljesen olyanná. Vagy a rabszolgaság ellenzői fognak gátat vetni a rabszolgaság további terjeszkedésének, úgy hogy a közvélemény abban a hitben nyugodhat meg, hogy a végső pusztulás felé halad; vagy az intézmény hívei addig fogják támogatni azt, amíg egyformán törvényessé válik minden államban, legyen az régi vagy új, északi vagy déli. (...)

¹⁰ Lincoln itt a Függetlenségi Nyilatkozatra utal, amelyben a III. György „fejére olvasott” „bűnlajstromon” szerepelt az is, hogy „(...) elhatározta, hogy vásárt nyit, hol embereket fognak venni és eladni. Tiltakozási jogával nem élt, amennyiben minden olyan törvényhozó kísérletet elnyomott, mely ezt a szegyenletes kereskedést megakadályozni vagy korlátozni akarta.”

¹¹ 1858 júniusában Lincoln elfogadta a Republikánus Állami (Illinois) Konvenció támogatását Douglas szenátori helyére. Springfieldben tartott beszéde az „Megosztott ház” szónoklatként vált híressé, s ez jelentette a Douglas-szel vívott vitasorozatának első állomását, amelyet később továbbiak követtek szerte Illinois államban. Érdekes tény, hogy Lincoln általában egyszerű utasítást ugyanazon a vonaton utazott, amelyhez Douglas különkocsiját hozzácsatolták.

Lincoln válasza Douglas bírónak
1858. július 10. Chicago, Illinois állam¹²

(Forrás: *Speeches and Letters: Abraham Lincoln*. I.m. 77-95.)

(...) Először is nem kerülte el figyelmemet, hogy kormányzatunk nyolcvankét esztendőn keresztül képes volt fennmaradni félig rabszolgatartó, félig pedig szabad kormányzatként. Tisztában vagyok ezzel. Meglehetősen jól ismerem az ország történelmét és tudom, hogy nyolcvankét esztendő óta félig rabszolgatartó, félig pedig szabad országgént létezik. Úgy hiszem – és erre kívántam utalni ott¹³ –, úgy hiszem, azért maradt fenn, mert a Nebraska-törvény bevezetéséig a közvélemény mindvégig abban a hitben élt, hogy a rabszolgaság a végső pusztulás felé halad. Ez adott nekünk nyugalmat az elmúlt nyolcvankét esztendőben – legalábbis én így gondolom. Mindig is gyűlöltem a rabszolgaságot, azt hiszem, legalább annyira, mint bármely abolicionista – régivágású whig vagyok –, mindig is gyűlöltem, de mindig hallgattam róla egészen azon új korszak beköszöntéig, amelyet a Nebraska törvény bevezetése jelentett. Mindig azt hittem, hogy mindenki elene van, és hogy a megszűnés felé halad. (...) Okunk volt ezt hinni.

Az Alkotmány elfogadása és annak körülményei hitették ezt el az emberekkel, valamint az, hogy magának az Alkotmánynak a megalkotói is ezt gondolták. Miért rendelkeztek ezek a hajdanán élt emberek az Alkotmány elfogadásakor úgy, hogy a rabszolgaság nem terjeszkedhet azokon a területeken, ahol még korábban nem volt jelen? Miért foglaltak úgy állást, hogy a rabszolgák behozatalára irányuló afrikai rabszolga-kereskedelmet hús esztendőn belül betiltja a Kongresszus?¹⁴ Miért határoztak így? Még több ilyen határozatot is felsorolhatnék, de elegendő ennyi is. Mik voltak ezek, ha nem világos jelzései annak, hogy az Alkotmány megalkotói akarták és várták ennek az intézménynek a végső pusztulását? És most, amikor azt mondom – ahogyan abban a beszédben is mondtam, amelyből Douglas bíró idézett –, hogy a rabszolgaság ellenzői gátat fognak vetni további terjeszkedésének, és úgy kezelik, hogy a közvélemény abban a hitben nyugodhat meg, hogy a végső pusztulás felé halad, csupán arra gondolok, hogy az a sors vár rá, amit kormányzatunk alapítói eredetileg neki szántak.

Már százszor elmondtam, és nem áll szándékomban visszavonni, hogy úgy hiszem, a szabad államok lakóinak egyáltalán nem áll jogában és nem szabad arra törekedniük, hogy a rabszolgatartó államok ügyeibe beleszóljanak, és hogy beavatkozzanak a rabszolgaság kérdésébe. Mindig ezt mondtam, Douglas bíró is hallotta. Amikor azt mondják, hogy támogatom a rabszolgaság intézményébe való beavatkozást ott, ahol az fennáll – annak alapján, ami valaha is szándékomban állt, és azt hiszem, amit valaha is mondtam – teljesen alaptalanul mondják. Ha valamikor netalán úgy beszéltem volna, hogy az világosan így lett volna értelmezhető (noha azt hiszem, sohasem tettem) most ezennel kijavítom magam. (...)

¹² Stephen A. Douglas előző napon, július 9-én tartott beszédére adott választ Lincoln.

¹³ Douglas Lincoln springfieldi beszédére utalt, s ezt magyarázza a republikánus szenátorjelölt.

¹⁴ Utalás az Alkotmány I. cikkének kilencedik paragrafusára.

Részlet Abraham Lincoln Douglas-hez intézett válaszából
1858. augusztus 21. Ottawa, Illinois állam
 (Forrás: *Speeches and Letters: Abraham Lincoln*. I.m. 99–109.)

(...) Ezennel kijelentem e kérdéssel kapcsolatban, hogy sem közvetlenül, sem pedig közvetve nem áll szándékomban beavatkozni a rabszolgaság intézményébe azokban az államokban, ahol az fennáll. Úgy hiszem, sem törvényadta jogom, sem hajlandóságom nincs ezt tenni. Nem kívánok politikai és társadalmi egyenlőséget bevezetni a fehér és a fekete faj között. Olyan testi különbségek vannak e kettő között, amelyek – megítélésem szerint – mindörökké megakadályozzák a tökéletes egyenlőség elve alapján való együttélésüket. Amennyiben pedig szükséges, hogy különbséget tegyünk, jómagam – Douglas bíróhoz hasonlóan – azon faj mellé állok, amely felsőbbrendű helyzetben van, és amelybe magam is tartozom. Sohasem mondtam semmit, ami ezzel ellentétes lett volna: mindazonáltal vallom, a világon semmi nem indokolja, hogy a négereket ne ruházzák fel mindazokkal a természeti jogokkal, amelyeket a Függetlenségi Nyilatkozat megnevez: az élethez, a szabadsághoz és a boldogságra törekvéshez való jog. Vallom, hogy ők is ugyanannyira jogosultak ezekre, mint a fehérek. Egyetértek Douglas bíróval abban, hogy a négerek sok tekintetben valóban nem egyenrangúak velünk: biztosan nem színüket, s talán erkölcsi vagy értelmi képességeiket tekintve sem. De egyenlők velem, Douglas bíróval és bármely más élő emberrel abban, hogy azt a kenyeret, amelyet saját kezük munkájával kerestek, bárki más engedélye nélkül ehessék meg. (...)

Részletek Lincoln beszédeihez készített jegyzeteiből
1858. október
 (Forrás: *Speeches and Letters: Abraham Lincoln*. I.m. 124–129.)

(...) Elgondolásom szerint a véleménykülönbség nagyon leegyszerűsítve nem más, mint a rabszolgaságot helytelenítő és elfogadó emberek közötti különbség. A Republikánus Párt helyteleníti: úgy hisszük, az erkölcsi, társadalmi és politikai szempontból is elítélendő. Nemcsak olyan rossz, amely pusztán azokra a személyekre korlátozódik, akik érintettek benne, és azon államokra, ahol létezik; olyan rossz, amely tendenciájával – túlzás nélkül állíthatom – hatást gyakorol az egész nemzet létére. Mivel rossznak tartjuk, olyan politikai irányvonalat ajánlunk, amely akként fogja kezelni.

Úgy kezeljük, mint bármely más gonosz dolgot, amelyet elítélünk, eladdig, hogy megakadályozhassuk további terjedését, illetve úgy bánunk vele, hogy az idő múlásával remény legyen arra, hogy véget vethessünk neki. Megfelelő módon elismerjük ez idő szerinti jelenlétét közöttünk, s annak a nehézségeit is, hogy bármilyen kielégítő módon megszüntethessük, illetve elismerjük minden vele kapcsolatos alkotmányos kötelezettséget is. Úgy vélem, hazánkban való jelenléte és alkotmányos kötelezettségeink miatt egyáltalán nincs jogunk háborgatni azokban az államokban, ahol létezik. És kijelentjük, éppen úgy nincs szándékunkban háborgatni, mint amennyire az nem áll jogunkban sem. Sőt, továbbmegyünk ennél: nem javasoljuk háborgatását még ott sem, ahol az Alkotmány biztosítaná ezt számunkra. Véleményünk szerint az Alkotmány lehetővé tenné a beavatkozást Columbia Kerületben (District of Columbia). Mégsem kezdeményezzük ezt, mivel olyan feltételekkel kellene megtörténnie, amelyekbe nem hiszem, hogy nemzetünk nagy valószínűséggel hamarosan beleegyezik: az *emancipáció fokozatossá tételével és a vonakodó tulajdonosok kárpótlásával*. Ahol úgy gondoljuk, hogy az Alkotmány jogokkal ruház fel bennünket, ott is megtartóztatjuk magunkat tekintettel az intézmény jelenlegi

meglétére és az azzal kapcsolatos nehézségekre. Ugyanakkor úgy szállunk szembe vele mint gonosszal, amennyiben terjeszkedni próbál. Olyan politikához ragaszkodunk, amely jelenlegi határai közé szorítja. Nem hisszük, hogy ezzel megsértenénk bármit, ami az intézmény jelenlegi létezésével, illetve a vele összefüggő alkotmányos garanciákkal kapcsolatos. (...)

Amikor Douglas bíró azt mondja, hogy bárkinek vagy bármely közösségnek jogában áll rabszolgákat tartani, amennyiben úgy akarja, akkor érvelése tökéletesen logikus, ha semmi kivetnivalót nem találunk ebben az intézményben. Ha azonban elismerjük, hogy helytelen, akkor már nem logikus azt mondania, hogy bárkinek jogában áll helytelenül cselekedni. Amikor azt állítja, hogy az egyenlőség elve alapján a rabszolga tulajdonlását ugyanúgy engedélyezni kell a területeken, mint a lóét vagy a sertését, helyesen következtet, amennyiben nincsen különbség ezen tulajdontárgyak között. Ha azonban az egyik jogosan birtokolt tulajdontárgy, de a másik elítélendő, akkor a helyes és a helytelen nem kezelhető egyformán, így – bárhogy csúrik-csavarják is – a demokrata párt politikáját alátámasztó minden érvelésből és magából a politikából elővigyázatos és számító módon kihagyják azt a gondolatot, hogy a rabszolgaság intézményében bármi is helyteleníthető lenne.

Lincoln utolsó vitabeszéde Douglas bíróval

1858. október 15. Alton, Illinois állam

(Forrás: *Speeches and Letters: Abraham Lincoln*. I.m. 129–135.)

(...) Azzal kapcsolatban, hogy helytelennek tartandó-e a rabszolgaság és korlátozni kell-e a terjeszkedését, hadd jegyezzek meg valamit. Fenyegette-e valaha más is Unióknak létezését a rabszolgaság intézményén kívül? Mi az, amit legbecesebbnek tartunk magunk között? Saját szabadságunk és boldogulásunk. Fenyegette valaha is más szabadságunkat és boldogulásunkat, mint a rabszolgaság intézménye? Ha pedig ez igaz, akkor hogyan javíthatnánk jelenlegi helyzetünkön a rabszolgaság gyarapításával: azzal, hogy kiterjesztjük és növeljük? Az megtörténhet, hogy egy golyvát vagy daganatot nem lehet eltávolítani anélkül, hogy a beteg el ne vérezne, azonban bizonyosan nem az a helyes gyógymód, hogy átültetjük és az egész testre kiterjesztjük. Nem ilyen módon kell kezelni valamit, amit rossznak tartunk. Tudják, a rabszolgaság mint gonosz kezelésének békés módja az, hogy korlátozzuk terjeszkedését és ne engedjük be olyan újabb területekre, ahol korábban nem létezett. Ez a békés, a régimódi út, amelynek példáját maguk Atyáink állították elének. (...)

Két alapelv néz farkasszemet egymással, amióta világ a világ, és az idők végezetéig fog küzdeni egymással. Az egyik az emberi nem közös joga, a másik pedig a királyok isteni joga. Bármilyen formát ölt is, az alapelv mindig ugyanaz marad. Ugyanaz a szellem mondatja: „Te gürcölsz és dolgozol, megkeresed a kenyeret, és Én fogom azt megenni.” Mindegy, milyen formát ölt is, ugyanaz a zsarnoki alapelv marad, hangozzék el akár egy király szájából, aki saját nemzetén élösködik és az emberek munkájának gyümölcseit élvezzi, akár egy olyan emberi faj tagjainak szájából, akik ezzel mentik magukat, amiért egy másik fajt rabszolgájukká tesznek. (...)

Amikor ez a probléma világossá válik és minden mellékes elemétől megszabadultunk úgy, hogy az emberek tisztán láthassák az igazi különbséget a felek között, ez a vita is hamarosan elcsitul majd, mégpedig békés úton. Nem lesz háború, nem lesz erőszak. A kérdés pedig ismét arra a helyre kerül majd, ahová a világ legbölcsebb és legjobb elméi helyezték.

Lincoln levele Horace Greeley-hez¹⁵

1862. augusztus 22.

(Forrás: *Abraham Lincoln. Speeches and Writings 1859–1865.*Ed.: Fehrenbacher, Don E. *The Library of America*, New York, 1989. 357–358.)

A Tiszteletreméltó Horace Greeley-nek:

Elnöki Hivatal

Washington, 1862. augusztus 22.

Tisztelt Uram!

Eloolvastam a *New York Tribune* hasábjain 19-én hozzám intézett levelét. Ha olyan ténybeli állításokat vagy feltételezéseket tartalmazna is, amelyeket hibásnak tartok, itt és most nem szállok vitába azokkal. Ha olyan következtetéseket fogalmazna meg, amelyeket elhibáztottnak tartok, itt és most nem szállok vitába velük. Ha türelmetlen és zsarnoki hangnem lenne észlelhető bennük, elnézem egy olyan régi barát iránt érzett tiszteletből, akinek szívét mindig becsületesnek tartottam.

Avval a politikai irányvonallal kapcsolatban pedig, amelyet az Ön szóhasználata szerint „úgy tűnik, hogy követek”, senkiben sem akartam kétségeket ébreszteni.

Meg akarom menteni az Uniót. Meg akarom menteni a legrövidebb úton, ahogyan azt az Alkotmány lehetővé teszi. Minél hamarabb helyre tudjuk állítani az egész nemzetre kiterjedő fennhatóságunkat, annál előbb válhat az Unió „azzá az Unióvá, ami régen volt”. Nem értek egyet azokkal, akik a rabszolgaság megőrzésének az árán nem mentenék meg az Uniót. Nem támogatom azokat sem, akik nem mentenék meg az Uniót, ha csak nem tudnák egyszerre megsemmisíteni a rabszolgaságot is. Mindenek felett álló célkitűzésem ebben a küzdelemben az, hogy az Uniót megmentsem, *nem* pedig a rabszolgaság megőrzése vagy megszüntetése. Ha meg tudnám menteni az Uniót anélkül, hogy egyetlen rabszolgát is felszabadítsak, megtenném. Ha megmenthetném úgy, hogy minden rabszolgát felszabadítok, megtenném. Ha viszont úgy tudnám megmenteni, hogy egyeseket felszabadítok, másokat viszont nem, szintén megtenném. Mindent, amit a rabszolgasággal és a színes bőrű fajjal kapcsolatban teszek, csakis azért teszem, mert úgy hiszem, hogy segít megmenteni az Uniót; amitől pedig tartózkodom, azt azért nem teszem, mert *nem* hiszem, hogy segítségünkre van az Unió megőrzésében. *Kevesebbet* fogok tenni, ha valahányszor úgy gondolom, hogy amit cselekszem, az árt az ügyünknek, de *többet*, amikor úgy gondolom, hogy ha többet teszek, az segítségünkre van. Megpróbálom kijavítani a tévedéseimet, amikor azok tévedésnek bizonyulnak, és magamévá teszem az új nézeteket, mihelyt azok helyesnek látszanak.

A fentiekben szándékaimat a *hivatalos* kötelességemről vallott felfogásomnak megfelelően ismertettem, de nem szándékozom azon a gyakran kifejtett *személyes* óhajomon változtatni, hogy minden ember, mindenhol szabad lehessen.

Tisztelettel: Abraham Lincoln

¹⁵ Horace Greeley (1811–1872) a legbefolyásosabb lapszerkesztők egyike, aki széles körben használta lapját, a *New York Tribune*-t a Republikánus Párt és a háborús erőfeszítések támogatójára. Mindezek ellenére gyakran kritizálta Lincoln elnököt. Így tett 1862. augusztus 19-én is, amikor nyílt levelet intézett hozzá „Húsz millió ember imája” címmel, amelyben azt követelte, hogy a kormány nyilvánítsa a rabszolga-felszabadítást a háború végső céljának, illetve azzal vádolta Lincolnt, hogy helytelen módon belenyugszik abba, hogy a lázadó déliek rabszolgatartó rendszere fennmaradjon.

Részlet Abraham Lincolnnak a Egyesült Vallási Felekezetek Chicagói Bizottságához intézett válaszából

1862. szeptember 13.

(Forrás: *Abraham Lincoln. Speeches and Writings 1859–1865.*

I. m. 361–367.)

(...) *Mi haszna* lenne jelenlegi helyzetünkben, ha kibocsátanék egy emancipációs nyilatkozatot? Nem akarok egy olyan dokumentumot kibocsátani, amely a világ szemében szükségszerűen éppolyan hatástalan lenne, mint az üstököst kiátkozó pápai bulla. Eleendő lenne-e a *szavam* a rabszolgák felszabadításához, amikor még arra is képtelen vagyok, hogy az Alkotmánynak érvényt szerezsek a lázadó államokban? Létezik-e ott olyan bíróság, köztisztviselő vagy egyén, akire hatással lenne? És mi okból gondolhatnánk, hogy nagyobb hatással lesz a rabszolgákra, mint a Kongresszus legutóbbi törvénye, amelyet magam is jóváhagytam, és mely védelmet és szabadságot ígér azon lázadó gazdák rabszolgáinak, akik átjönnek az arcvonal ezen oldalára? Eddig nem értesültem arról, hogy ezen törvény miatt akár egyetlen rabszolga is átjött volna hozzánk. De tegyük fel, hogy egy általam kibocsátott, szabadságot ígérő nyilatkozat rábírná őket, hogy csatlakozzanak hozzánk – *mihez kezdenénk velük?* Hogyan tudnánk etetni és ellátni egy ilyen sokaságot? (...)

A Végső Emancipációs Nyilatkozat

Az Egyesült Államok elnökének nyilatkozata

(Forrás: *Abraham Lincoln. Speeches and Writings 1859–1865.*

I. m. 424–425.)

Tekintettel arra, hogy az Úr ezernyolcszázhatvankettedik esztendeje szeptember havának huszonkettedik napján az Egyesült Államok elnöke egy nyilatkozatot¹⁶ bocsátott ki, amely – egybeként – a következőket tartalmazza:

„Urunk ezernyolcszázhatvanharmadik esztendeje január havának első napján minden olyan személy, akit rabszolgaságban tartanak bármely olyan államban, vagy egy állam olyan kijelölt részén, amelynek lakossága abban az időpontban lázadásban áll az Egyesült Államok ellen, attól fogva mindörökké szabadnak nyilvánítatik; és az Egyesült Államok végrehajtó hatalommal felruházott kormányzata, amely rendelkezik a katonai és haditengerészeti erővel is, el fogja ismerni és meg fogja védelmezni ezen személyek szabadságát, és semmilyen határozattal nem fog egyetlen ilyen egyént sem megakadályozni tényleges szabadsága megszerzésére irányuló bármilyen erőfeszítésében.

A végrehajtó hatalom birtokosa fent említett január elsején nyilatkozatban fogja megjelölni azokat az államokat vagy egyes államoknak azon részeit, melyeknek lakossága lázadásban áll az Egyesült Államok ellen. Az a tény, hogy bármely államot vagy népet ezen a napon az Egyesült Államok Kongresszusának olyan tagjai képviselik hűséggel, akiket ezen államok választásra jogosult szavazói többségének részvételével megtartott választásokon választottak meg, ellenkező bizonyítékok hiányá-

¹⁶ Lincoln az említett napon, öt nappal az első igazán jelentős északi sikert hozó antietami ütközet után, kibocsátotta az ún. Előzetes Emancipációs Nyilatkozatot. Ekkor már nem vette figyelembe, hogy ez a döntése elfordíthatja az Uniótól az ún. határállamokat; ennél sokkal fontosabbnak tartotta, hogy a feketék Észak oldalán történő bevonása a háborúba hatalmas lépést jelenthet a Dél legyőzéséhez, illetve biztosítja Európa rokonszenvét, és kizár egy esetleges külföldi beavatkozást.

ban, annak döntő bizonyosságának tekintendő, hogy az ilyen állam és annak népe nem áll lázadásban az Egyesült Államok ellen.”

Emiatt Én, Abraham Lincoln, az Egyesült Államok elnöke, az Egyesült Államok hadserege és haditengerészete főparancsnokaként ráruházott hatalmamnál fogva, az Egyesült Államok fennhatósága és kormánya ellen fennálló fegyveres lázadás idején, megfelelő és szükséges háborús intézkedésként az említett lázadás leverése érdekében, Urunk ezernyolcszázhatvanharmadik esztendeje január havának első napján – összhangban száz nappal ezelőtt nyilvánosan kihirdetett szándékkal – a fent említett nappal kezdődően kijelölöm azokat az államokat, illetve egyes államok azon területeit, amelyeknek lakói jelenleg lázadásban állnak az Egyesült Államokkal:

Arkansas, Texas, Louisiana, (kivéve St. Bernard, Plaquemines, Jefferson, St. Johns, St. Charles, St. James, Ascension, Assumption, Terrebonne, Lafourche, St. Mary, St. Martin és Orleans egyházközségeit, beleértve New-Orleans városát is) Mississippi, Alabama, Florida, Georgia, Dél-Karolina, Észak-Karolina és Virginia, (kivéve a Nyugat-Virginiának nevezett negyvennyolc megyét, illetve Berkley, Accomac, Northampton, Elizabeth-City, York, Princess Ann és Norfolk megyéket, beleértve Norfolk és Portsmouth városait); a kivételt képező területek pillanatnyilag úgy kezelendők, mintha ez a nyilatkozat nem került volna kibocsátásra.

A ráruházott hatalomnál fogva és a fent említett szándékkal elrendelem és kinyilvánítom, hogy az említett, megjelölt államokban, illetve bizonyos államok részein rabszolgaként tartott személyek mostantól fogva valamennyien szabadok és azok is maradnak; és hogy az Egyesült Államok végrehajtó hatalommal felruházott kormánya – beleértve a katonai és haditengerészeti hatóságokat is – elismeri és megvédelmezi az említett személyek szabadságát.

Ezennel pedig meghagyom minden, ily módon szabaddá nyilvánított személynek, hogy tartózkodjon az erőszak minden formájától, hacsak nem az önvédelem szükségéből teszi, és azt javaslom nekik, hogy – lehetőség szerint – méltányos fizetésért, hűséggel végezzék munkájukat.

Továbbá bejelentem és tudatom, hogy ezen személyek közül a megfelelő erőnléttel rendelkezők az Egyesült Államok fegyveres szolgálatába fogadtatnak, helyőrségekbe, hadállásokba, őrhelyekre és egyéb helyekre és mindenféle hadihajó legénységeként.

Ezen határozattal kapcsolatban, amelyről őszintén hisszük, hogy igazságos, amelyet az Alkotmány garantál, és katonai szükségszerűségből született, az emberiség megfontolt ítéletét és a Mindenható Úristen irgalmas oltalmát hívom segítségül.

Mindezek bizonyosságául ezt a dokumentumot elláttam kézjeggyemmel és hozzácsatoltattam az Egyesült Államok pecsétjét.

Kelt Washington városában a mi Urunk ezernyolcszázhatvanharmadik esztendeje január havának első napján, az Egyesült Államok függetlenségének nyolcvanhetedik esztendejében.

Az Elnök által: Abraham Lincoln
William H. Seward külügyminiszter

Lincoln levele Charles D. Robinsonhoz¹⁷

1864. augusztus 17.

(Forrás: Abraham Lincoln. Speeches and Writings 1859–1865.

I. m. 620–622.)

A Tiszteletreméltó Charles D. Robinsonnak

Elnöki Hivatal

Washington, 1864. augusztus 17.

(...) Csaknem egy esztendővel ezelőtt egy Mr. Conklinghoz írott – azonnal nyilvánosságra is hozott – levemben erről a következőket írtam: „A négerek cselekedeteit, más emberekhez hasonlóan, indítékok motiválják. Miért tennének bármit is értünk, ha mi semmit sem teszünk értük? Ha az életüket teszik kockára miattunk, akkor a legerősebb indíték kell hogy vezérelje őket, ami akár a szabadság ígérete lehet. És a megtett ígéretet meg kell tartani.” Bizonyos vagyok abban, hogy alapos megfontolás után Ön nem fogja azt mondani, hogy ígéretünket az első adandó alkalommal *meg kell szegni*. Bizonyos vagyok abban is, nem várja el tőlem, hogy azt mondjam – vagy arra engedjek következtetni –, készen állok a megfelelő időpontban csatlakozni azon emberek újbóli rabszolgasorba taszításához, akik ígéretünkre való tekintettel szolgáltak bennünket. Erkölcsi értelemben egy ilyen árulás elkerülhetné-e az égiek vagy bármely jóérezésű ember átkát? Politikailag egy ilyen szándék *bejelentése* tönkretenné magát az Unió ügyét is. Azonnal befejeződne a színes bőrűek jelentkezése a hadseregbe, és minden nálunk szolgáló színes bőrű katona elpártolna tőlünk. És jogosan tennék. Miért áldoznák az életüket értünk, ha arról a szándékunkról értesülnek, hogy eláruljuk őket? Ha a lázadók visszanyerik annak a fizikai erőnek a támogatását, amiben a színes bőrűek most bennünket részesítenek és amit nekünk ígérnek, akkor sem a jelenlegi, sem pedig egyetlen jövőbeni kormányzat nem lesz képes *megmenteni* az Uniót. Ha elveszítünk és az ellenségnek átengedünk százharminc-, száznegyven- vagy százötvenezer színes bőrű személyt, aki katonaként, tengerészként vagy munkásként szolgál bennünket, nem leszünk képesek tovább állni a versenyt. (...)

A forrásokat válogatta, fordította, a jegyzeteket írta: **Vida István Kornél**

¹⁷ Charles D. Robinson Kansasben a rabszolgaságot ellenzők egyik politikai vezetője volt, többször választották kormányzóvá. 1862-ben vereséget szenvedett a választásokon, elsősorban a James H. Lane által kezdeményezett alkotmányos felelősségrevonási vizsgálatok miatt, annak ellenére, hogy Robinsont időközben felmentették az államkötvények eladásánál elkövetett visszaélések vádjától.